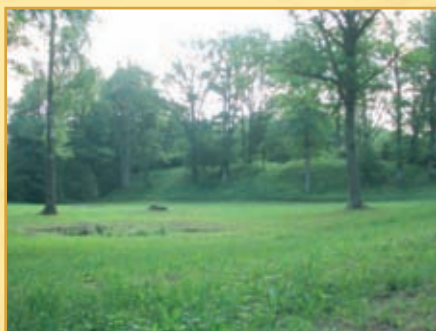

Skuodo muziejus

Apuolė – seniausia Lietuvos gyvenvietė

Apuolės piliakalnis

Apuolė yra pirmoji Lietuvos vietovė, paminėta istoriniuose šaltiniuose. Piliakalnyje stovėjusią pilį 853–854 m. puolė danų ir švedų vikingai. Vėliau Apuolė minima 1253 m. Livonijos ordino ir Kuršo vyskupo dalybų akte.

Piliakalnis datuojamas I tūkst. pradžia–XIII a.

Piliakalnis įrengtas Luobos kairiojo kranto kyšulyje, santakoje su Brukiu, jo dešiniajame krante. Aikštelė netaisyklingo keturkampio formos, pailga Rytų–Vakarų kryptimi, 100 x 80 m dydžio. Iš visų pusių ji buvusi apjuosta pylimu, kuris geriausiai išliko Rytų ir Pietų pusėse apie 160 m ilgyje. Rytų pusėje supiltas 75 m ilgio, 8 m aukščio, 38 m pločio pylimas, kurio žemėjantis pietų kraštas juosia aikštelę iš pietų. Čia jis yra 1,5 m aukščio ir 16 m pločio. Pietrytiniame pylimo kampe buvęs įvažiavimas į aikštelę. Į rytus nuo rytinio pylimo iškastas 10 m pločio, 3 m gylio griovys, už kurio yra priešpilis.

Priešpilis trapecijos formos, orientuotas rytų–vakarų kryptimi, 24 m ilgio, 40 m pločio vakaruose ir 60 m pločio rytuose. Jo rytinėje pusėje supiltas 1 m aukščio, 6 m pločio pylimas, už kurio iškastas 4,5 m pločio, 0,3 m gylio griovys.

Piliakalnio šlaitai į upelius statūs, 9–10 m aukščio. Vakariniai ir šiauriniai šlaitai su čia buvusiu pylimu nuplauti. Pylimas apardytas XVII a. jame įrengus kapinaites. Piliakalnis apaugęs retais lapuočiais medžiais (daugiausia ąžuolais).

Į rytus ir pietus nuo piliakalnio, 6 ha plote yra papėdės gyvenvietė (tyrinėta 1931 m.), kurioje rasta lygios keramikos, molio tinko, šlako. 300 m į šiaurę, Luobos dešiniajame krante yra II–XIII a. senkapis (tyrinėtas 1931, 2001 m.).

Piliakalnis tyrinėtas 1928–1932 m. (1928–1930 m. – E. Volteris, 1931 m. – B. Nermanas, 1931–1932 m. – V. Nagevičius). Iš viso ištirtas 1561 kvadratinų metrų plotas: padarytas rytinio pylimo pjūvis, užfiksuoti šio pylimo rytinio galo sluoksniai, ištirtas įvažiavimas į aikštelę pietrytiniame pylime, 4 vietose kasinėta aikštelė. Pylimas supiltas per 4 kartus. Pirmasis pylimas supiltas pirmaisiais amžiais po Kr. Rytinėje pusėje jis buvo 1,5 m aukščio, 6 m pločio, supiltas iš priemolio. Žemė pylimui imta iš išorėje iškasto 2 m gylio, 14 m pločio griovio, kuriame būta vandens. Šis pylimas apjuosė visą aikštelę, kur buvo 1 m aukščio ir 4 m pločio. Pietrytinėje dalyje buvo paliktas 3,5 m pločio tarpas įvažiuoti į aikštelę. Čia įrengti vartai, kuriuos pylimo šonuose laikė po 4 stulpus. Pylimo viršuje ir vidinėje pusėje iš 20–30 cm skersmens stulpų įrengta užtvara, išorinė pusė sutvirtinta iki 15 cm skersmens akmenimis. Pylimo vidinėje pusėje stovėjo 2,5 m pločio, 1,8 m aukščio pastatai – skeltų lentų vidinė siena, sutvirtinta stulpais, lentiniu stogu.

V a. įtvirtinimai sudegė ir buvo rekonstruoti. Pylimas paaukštintas iki

1,7 m aukščio, 12 m pločio supilant priesmėlio sluoksnį. Jo vidinėje pusėje atstatyti stulpinės konstrukcijos pastatai. Vartų šonai sutvirtinti iki 1 m skersmens akmenimis, rėmusiais stulpus, kelias išgrįstas akmenimis.

VII a. įtvirtinimai vėl sudegė. Po šio gaisro labai sutvirtintas rytinis pylimas, jame suplūktą eilę priemolio sluoksnių, kaskart apdegintų dėl tvirtumo. Išorinė beveik vertikali pusė buvo sukrauta iš 17–70 cm skersmens rąstų, kurie su pylimo žeme surišti 50–80 cm ilgio, 6 cm storio tašytomis ąžuolinėmis vinimis arba paliktomis nuo rąstų nenugenėtomis šakomis. Sustiprintas pylimas buvo iki 8 m aukščio ir 15 m pločio. Kadangi jo išorinis šlaitas leidosi į griovį, iš išorės beveik statmenos įtvirtinimų sienos aukštis siekė apie 10 m ir sudarė stiprios medinės tvirtovės įspūdį. Šiuos įtvirtinimus 853 m. puolė vikingai – pylimo viršutiniame sluoksnyje aptikta apie 70 skandinaviškų strėlių antgalių. Vėliau mediniai pylimo įtvirtinimai buvo sugriauti, suvirto į griovį.

XIII a. pylimas paaukštintas iki dabartinės išvaizdos jo išorinėje pusėje užpilant griovį ir supilant iki 4 m storio pilko priesmėlio sluoksnį. Pylimo viršus išgrįstas akmenimis. Čia, matyt, stovėjo jau rentinės konstrukcijos gynybinė siena. Šiuo metu aikštelėje įrengtas šulinys-vandens rezervuaras. Jo 4,5 x 4 m dydžio rentinys sudėtas iš 12–20 cm storio beržinių ir uosinių rąstų.

Visais laikais aikštelė buvo padrikai užstatyta pastatais. Iki 50 cm storio kultūriniame sluoksnyje aptikta įvairių radinių. Tai geležiniai: įmovinčiai ir įtvieriamasis ietigaliai, peiliai, ylos, skiltuvai, smeigtukai, pentinai, žaslai, pasaginė segė, kirvio fragmentas; žalvariniai: smeigtukai, įvijos, apyrankės dalis, pasaginė segė; akmeniniai: galastuvai, verstukai; moliniai: audimo staklelių svoreliai, tinklų pasvarai, verstukai; mediniai: mentė, samtis; gintarinis verstukas, lygi, grublėta ir žiesta keramika, suanglėję grūdai, gyvulių kaulai.

Is Apuolės piliakalnio istorijos

IX a. Bremeno – Hamburgo arkivyskupas Rimbertas darbe „Šv. Anschariaus gyvenimas“ (Vita Sancti Anscharii) aprašė danų ir švedų karo žygius į Apuolę, kur buvo gerai įtvirtinta pilis.

„... danai ... minėtuojau laiku (853 metais) ... surinko didelę daugybę laivų ir nuvyko į jų (kuršių) tėvynę, norėdami jų turtus išplėsti ir juos sau pavergti ... Ten gyvenantys žmonės, išgirdę juos atvykusius, kaipmat susivienijo ir ėmė smarkiai priešindamiesi savo tautą ginti. Ir jiems atiteko pergalė: pusę danų žmonių išžudė, pusę jų laivų apiplėšė, pagrobė auksą ir daug kitokio turto. Išgirdę apie tai, minėtasis karalius Olafas ir švedų žmonės įsigeidė pelnyti šlovę, padarydami tai, ko nepadarė danai ... Taigi, sutraukė didžiulę kariuomenę ir nuvyko ... Pirmiausia netikėtai užpuolė vieną jų pilį, vadinamą Seeburgu (dabartinė Gruobinia), ... ją visą suniokojo ir padegė. Po sėkmingo žygio įsidrąsinę nuleido laivus ir išvyko į penkių dienų kelionę prie kitos jų pilies, vadinamos Apulia. O toje pilyje buvo 15000 karių ... Vieni viduje gynėsi, kiti iš lauko veržėsi. Taip praėjo 8 dienos ... Iš vienos ir antros pusės daugelis krito, bet nei vieni, nei kiti pergalės nepasiekė. Štai devintą dieną švedų žmonės ... norėjo pradėti mūšį, bet tie, kurie buvo viduje, paprašė, kad jiems leistų pasikalbėti ...“ Dabar jau mes labiau norime taikos negu karo, ... Pirmiausia, kiek aukso ir ginklų praėjusiais metais iš danų pagrobėme, tiek atiduodame jums dovanai už taiką. Be to, už kiekvieną žmogų, esantį šioje pilyje, siūlome jums pusę svaro sidabro. Negana to, sumokame jums duoklę, kurią ir anksčiau mokėjome, duodame įkaitus ir kaip anksčiau norime jums pasiduoti ir jūsų valdžiai paklusti...“

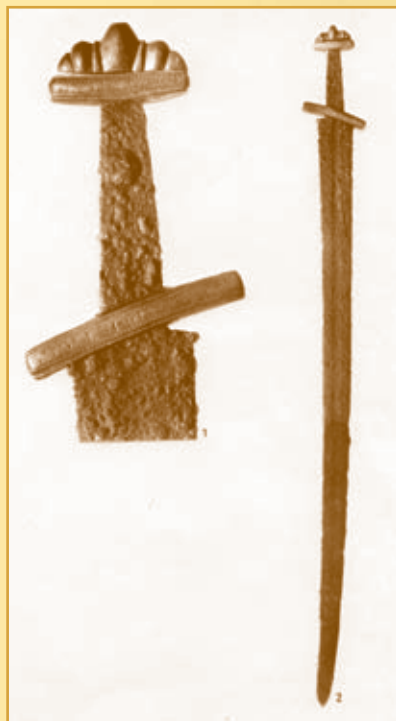
Apuolės piliakalnis 1930 m.

Apuolės piliakalnio kasinėjimai

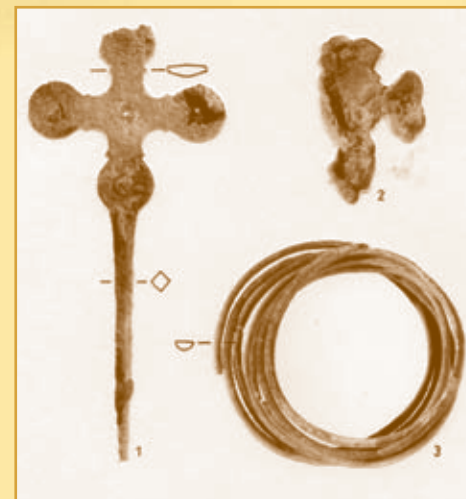
(archeologiniai tyrinėjimai) 1928-1930 m.

EDUARDAS VOLTERIS (1856–1941) filologas, etnografas, Kauno universiteto profesorius. Bendrų kasinėjimų idėja jam kilo Baltijos šalių archeologų konferencijos Rygoje metu – 1930 m. Jis jau buvo kasinėjęs Apuolę 1928–1930 m. Jam pasisėkė įtikinti švedų archeologą, Stokholmo istorijos muziejaus direktorių BIRGERĮ NERMANĄ (1888–1971) surasti lėšų ir 1931 m. pasiūsti švedų archeologų grupę į Apuolę. Kasinėjimai buvo finansuojami ponios Calla Curman – Švedijos Nacionalinės senienų tarybos generalinio direktoriaus Sigurd Curman motinos. Švedai kasinėjo šalia piliakalnio esantį kapinyną, bet kelias perkakas iškasė ir piliakalnio aikštėje. Bendrai lietuvių-švedų ekspedicijai vadovavo archeologas, generolas, Vytauto Didžiojo karo muziejaus direktorius VLADAS NAGEVIČIUS (1881–1954).

„1932 m. „Mūsų rytojus“ rašyta, kad liepos paskutinėmis dienomis iš Palangos į Apuolę pasižiūrėti kasinėjimo darbų buvo atvykęs p. Respublikos Prezidentas Antanas Smetona su šeima. Šioje ekskursijoje dalyvavo užsienio reikalų ministras p. Zaunius su ponia, kunigaikštytė Radvilaitė, profesorius Tamošaitis ir kt... Paaiškinimų apie kasinėjimo darbus aukštiems svečiams suteikė Skuodo klebonas kanauninkas Pr. Žadeikis.“

Apuolės kapinynas buvo žvalgytas 5 kartus: 1948; 1966; 1974; 1981 ir 1987 metais jį lankė Lietuvos istorijos instituto, Mokslinės metodinės kultūros paminklų apsaugos tarybos specialistai. Žvalgymų metu buvo apklausiami vietos gyventojai, renkama informacija apie lauke randamus dirbinius, nustatinėjama ir tikslinama kapinyno teritorija.

2001 08 20–09 02 dienomis **Apulės kapinyne** ir jo aplinkoje žvalgomuosius archeologinius tyrimus atliko archeologas-istorikas ZENONAS BAUBONIS. Tyrinėjimo metu rasti eksponatai saugomi Skuodo muziejuje.

Skuodo muziejuje saugoma švedų mokslininko dr. Jan Peder Lamm ir Klaipėdos Universiteto mokslininkų dr. Gintauto Zabelos ir Romo Jarockio vokiečių kalba išleista knyga „Apulės 1928–1932 kasinėjimai“. Po Apulėje vykusių bendrų švedų ir lietuvių archeologinių tyrinėjimų radinius 1931 m. išsivežė švedų archeologas profesorius Biurgeris Nermanas. Stokholme visa medžiaga turėjo būti sutvarkyta, o radiniai grąžinti Vytauto Didžiojo karo muziejui. Tačiau 1940 m. prasidėjus sovietų okupacijai, Lietuvos ir Švedijos archeologų ryšiai nutrūko. Prof. B. Nermanas mirė 1971 m. Prieš dešimt metų, tvarkant jo archyvą, buvo aptiktas rankraštis ir publikacijos vokiečių kalba apie prieš karą tyrinėto Apulės piliakalnio ir kapinyno archeologinę medžiagą. Švedų archeologo prof. J. P. Lamo iniciatyva, finansuojant Švedijos fondams, rankraštis buvo parengtas publikuoti. Su Švedijos karališkosios mokslų akademijos parama, Apulės prieškarinio kasinėjimų medžiagą kartu su lietuvių archeologų prof. Eduardo Volterio ir generolo Vlodo Nagevičiaus 1928–1932 m. vykdytų archeologinių tyrimų duomenimis, 2009 m. birželio mėnesį parengė ir išleido Klaipėdos universiteto leidykla.

Skuodo muziejaus istorinėje salėje pristatoma archeologinė ekspozicija „Apuolė – kuršių žemių centras“.

Muziejuje parengtos edukacinės programos:

1. IŠNYKUSIOS KURŠIŲ GENTIES PĖDSAKAI SKUODO ŽEMĖJE

Programą sudaro 2 užsiėmimai:

1. Apuolė – kuršių žemių centras.

Skiriama 1–4 kl. moksleiviams. Užsiėmimas vyks Skuodo muziejaus istorinėje salėje.

Maždaug V–VI a. jau buvo susiformavusios visos šiandien žinomos baltų gentys. Lietuvos pajūris – buvusios kuršių genties lopšys. Jie valdė visą gintaro prekybą su Romos imperija. Edukacinių užsiėmimų dalyviai susipažins su muziejuje saugomais archeologiniais radiniais, sužinos apie mūsų žemėje gyvenusių kuršių verslus, laidojimo papročius, kuršių alkus – šventvietes. Atliks užduotį kontūriniame žemėlapyje, t. y. spalvins kuršių genties gyvenamą vietovę.

2. Kuršių kultūros pėdsakai rašytiniuose ir daiktiniuose istorijos šaltiniuose.

Skiriama pagrindinių mokyklų moksleiviams. Užsiėmimas vyks Skuodo muziejaus istorinėje salėje.

Kuršių kultūros pėdsakai yra išlikę rašytiniuose ir daiktiniuose istorijos šaltiniuose. Bremeno – Hamburgo arkivyskupas Rimbertas aprašė du vikingų žygius į kuršių žemę ... danai ... minėtu laiku (853 metais) ... surinko didelę kariuomenę. Apuolė – seniausia gyvenvietė visoje Lietuvoje, paminėta istoriniame rašytiniame šaltinyje. Iš Apuolės piliakalnio, senkapio tyrinėjimo medžiagos, fotografijų ir istorinių dokumentų dalyviai sužinos apie mūsų protėvių kuršių kovas su vikingais, kovos būdus, meilę savo žemei.

2. KURŠIŲ ISTORIJA IR KULTŪRA – KELIAS Į ISTORINĖS ATMINTIES IŠSAUGOJIMĄ

Programą sudaro 1 užsiėmimas

Ceklis – senojo Kuršo sritis (žemė)

Skiriama pagrindinių mokyklų moksleiviams. Užsiėmimas vyks Skuodo muziejaus istorinėje salėje.

Ceklis – senojo Kuršo sritis arba žemė dabartinėje Šiaurės Vakarų Žemaitijoje, tarp Ventos upės ir Baltijos jūros. 1253 m. balandžio mėn 5 d. Livonijos ordino magistras ir Kuršo vyskupas dalinosi Ceklio žemes. Toje dalybų sutartyje pirmą kartą paminėtas Skuodas, Notėnai, Mosėdis ir kt. Skuodo žemės vietovardžiai. Skuodas 2013 m. šventė garbingą 760 m. jubiliejų nuo pirmo paminėjimo istoriniame rašytiniame šaltinyje. Edukacinio užsiėmimo dalyviai tyrinės istorinį dokumentą, atliks praktines užduotis, spalvins Ceklio žemės kontūrinį žemėlapi.

Muziejaus darbo laikas:

pirmadieniais–ketvirtadieniais 8–17 val.;

penktadieniais 8–15.45 val.;

nuo birželio 1 d. iki rugpjūčio 31 d. ir šeštadieniais 10–14 val.

Bilių kainos:

1,00 Lt – suaugusiems, 0,50 Lt – moksleiviams, pensininkams

5,00 Lt – ekskursijos grupei, 0,50 Lt – moksleiviams edukacinio užsiėmimo metu

Nemokamai – ikimokyklinio amžiaus vaikams ir I, II grupės invalidams

Adresas: Šaulių g. 3, LT-98124 Skuodas

Telefonai: 8 440 73638, 8 687 95136

Leidinį dalinai finansuoja Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos.

